

ИВАН ВАЗОВ
МОЯТА СЪСЕДКА ГМИТРА
ХУМОРИСТИЧЕН РАЗКАЗ

chitanka.info

*Жежка пладня. Слънце пали,
удря право над главите,
птички весели заспали,
злобно бръмнали мухите.*

*Не полъхва ветреца хладен;
клони неподвижни, неми;
паяк мръсен, кървожадев,
в мрежата лукаво дреме.*

*У съседският двор тъжовен
мъртва тишина царува,
котаракът, звяр греховен,
в мир на покрива сънува.*

*Долу пък — лека цветуща
двора с зеленчук покрива.
Буйно клоните си спуща
недозреялата слива.*

*Кукурузът горделиво
си пюскюлите навежда,
тиква бяла срамежливо
изпод шумата поглежда.*

*Бобът глупави възлазя
по усуканата вейка,
по земята мъдро лази
красавица чародейка.*

*Гордо лукът слабодухи
си опашките издава
и с маруля дългоухи
философски разсъждава.*

Между тия твари честни,
между тоз народ безшумен
страстите са неизвестни,
няма вик, раздор безумен.

Либерали, **нихилисти**,
консерватори, **чокоу**^[1],
тия злакове и листи
никак туй ни безпокои.

Почва, слънце, дъжд и суша —
всичко те споделят дружно
и презгърбената круша
стръка гледа благодушно.

Любя поглед аз да спирам
въз тоз мир, наредба хитра.
Ах, там често аз съзирам
моята съседка Гмитра.

* * *

Знаете ли таз невеста,
що тъй ходи кат заспала?
По каква съдба злочеста
тя е тъй задебеляла?

Знайте ли тез очи сиви,
що тъй често зажумяват?
Какви спомени бурливи
тъй замислена я правят?

Знаете ли как съдбата
я преследвала жестоко?
Нейно минало? Борбата
в нейното сърце широко?

*И защо душа ѝ кротка
днес тревожат упорито
тънко мякане на котка
и дъхът на сирне бито?*

*Никой не знай, не е слушал
тайната ѝ тъжна, груба;
само гърбавата круша
крий я в своята коруба.*

*Десет годин целенички
тя била на Гмитра горка
с своята сянка, шопот, птички,
заслон, майка, разговорка.*

*Там под нейна блага сянка
тя утеха търси още,
там я хваща сладка дрямка,
там се кърпи, там се пощи...*

*Колко спомени чудесни
свързват Гмитра с тая круша!
Какви тайни интересни
зарад който щè да слуша!*

*Десет годин ще да станат
(чини ми се, че е вчера),
откак Гмитра на балканът
я венчаха с майстор Гера.*

*Помни още и до днеска
нанизите, що дрънчеха,
и червената завеска^[2],
що ѝ за сватбата заеха.*

*Помни как от коня сне я
свекърът ѝ със седлото
и мъжа си там до нея
пиян, с китка на челото;*

*как упрегнати в жеглите
трижд огъня окръжиха,
а отзаде им свекрите
със остени ги мушиха^[3].*

*Стар обичай, който значи —
да се готвят за теглото,
че за двамата селачи
ощ на прага чака злото.*

*О, ярем, символ безславен
на съпружеската гадост,
ненапразно си поставен
на вид в тая селска радост...*

*Да, другари, взорът ваши
в тоз мир таен не прониква,
с който селяните наши
ощ от първий ден се свикват.*

*Колко бедствия, трагедий
чезнат, дири не оставят,
и невесели комедий
в мрака глухо се заравят!*

*Пред тях вий бездушни трайте
(никой ги не е описал),
на речта „съпруг“ не знайте
всичкий философски смисъл.*

*Без забава се спустиха
двата млади от балкана,*

в града къща си купиха
и гражданка Гмитра стана.

Заживяха си двоица.
Той работи, а тя шъта;
господ даде им дечица,
та и котката във къта,

котката — добрата Маца, —
и тя стана майка вече!
Весел домът! Котки, дяца;
едно вряка, друго мече.

Бърза Гмитра да отхрани
свойте ангели честити,
по месеци неопрани,
по година неумити.

Скоро легнаха и двете
болест сгази Гана с Марка;
едното го треска слете,
а другото — баба шарка.

Не рачи она да пита,
на вещь доктор не обажда:
треска болест не се счита,
баба шарка господ праща.

Закопа ги Гмитра двете,
закопа, та па забрави.
Що да стори? Това свет е,
тя и Геро да са здрави.

Господ пак ще да детенца,
щом е господ дал жената...
Та и Мацинте котенца
ги разграби махалата.

Само Маца им остана.
Тя предмет на обич беше,
Гмитра казваше ѝ Мецана,
Геро Мацка я зовеше.

Заран той на воденица
си отива целомудрен
и чак вечер по тъмница
Гмитра среща го напудрен.

А трапезата ги чака —
Маца мечи, вий отдолу.
И те, както вечер всяка,
сядат на пръстта, на голо

(българите не са глупи —
всяк имота оценява:
сядането стола чупи,
а чергата похабява).

Бърже лапат и вечерят,
напред лукът, киселецът,
после празът ил пиперят,
ряпата е веч венецът...

Трижд в година мръвка лапват —
тъй правеше баба Мара, —
по Коледа свинско хапват —
напук на поганска вяра.

После туй спокойно хъркат
двете либета до петли.
Дните им щастливо хвъркат,
все безоблачни и светли.

* * *

*Но злото се не забави —
тяхно щастие смути се:
злият демон, дух лукави,
в котката им въплоти се!*

*По полунощ (това беше
в събота срещу неделя),
кога Гмитра сладко спеше
в мир на козена постеля,*

*Маца — дружката ѝ любезна,
таз примерна, честна котка,
кат калугерица трезна,
добродетелна и кротка —*

*о, времена! о, нърави! —
Маца ловко с нокте вити
изпод Гмитрино възглавье
дърпа кърпата с възлите!*

*В един възел бе поллитра
бито сирене, а в другий —
пет жълтици, що на Гмитра
беше поверил съпруг ѝ!*

*И с печалбата сюрмашка,
кат крадец във тъмнотата,
Маца с вдигната опашка
се изгуби през къщята.*

*Мацо, Мацо, що направи?
Твоят венец, ах, увена!
Ти бе мирна, с честни нрави,
да крадеш не бе родена!*

*Твойте качества успяха
на цял свят да са познати,
с името ти горди бяха
твойте сестри мустакати.*

*Твоят разум от зли страсти
никога не бе размътен,
виж как днес те опропасти
лакомството, тоз грях смрътен!*

*Както твойте господари,
ти държеше строги пости,
никой със бой не натвари
твойте деликатни кости.*

*Но как грехът ти възлюби?
Плодът грабна, не попита!
Ева ябълка погуби,
а теб — едно сирне бито!*

*Уви! За една наядка
колко пакост, срам, теглила!
Как под твойта кожа гладка
толкоз подлост се е крила?*

*Ти, о срам, и ти доказа
на полът си слабостите
че жена на женско мяза —
никога се не насити;*

*че лудешката ѝ охота
не знай закон, ни нърави,
че веднъж поне в живота
тя измяна ще направи.*

Да, подир това коварство,

що смуцава днес селото,
котка значи веч: невярство,
губя вяра във доброто.

Не било християнска скромност
тихий ход и гладкий косъм,
мазний глас бил вероломност,
чортът ходял и миросан.

Заранта, когато Гмитра
не намери си възлите,
що ги беше с ръка хитра
тамо скрила от крадците,

тя помисли си, че рипа
от небето на земята,
че наяве гледа, пипа —
никак не верва, горката!

И кога повика Мацка,
а пък Мацка не притече,
като друг път да я бацка
ил поне да ѝ измече,

нейна кръв замръзна в жили,
страшна мисъл окова я!
Тя позна, че наближил е
на вселената ни края;

и когато Геро прашни
доби нужда от пет лири
(то бе сряда, о, ден страшни!)
и от Гмитра ги подири,

Тя сяка, че от балканът
тръба ехти в страшна злоба,
кани мъртвите да станат,

живите да влязат в гроба!

*Ненапразно, като спеше,
сънува, че среща мечка,
че над бездна тя висеше
и държеше се за клечка.*

*И когато... и когато...
Но да спра, тоз страх и грижа,
аз да драця цяло лято —
пак не ща да ги опиша.*

*Та и няма кои да слуша...
Нека дойда къмто края:
и за гърбавата круша
Геро булка си върза я!*

*И, като стопан отличен,
лоша дума не ѝ каза,
и по начин най-практичен,
чувствата си той изказа —*

*и доколкото се може
тез минути да ѝ са хладни,
той на вятъра изложи
двете ѝ полукълба задни.*

*И кобилицата нежна
с благородство кат допипа,
върху кожа ѝ белоснежна
до сто удара изсипа!*

*Вик се вдигна до небето,
смуги всичките съседни...
Мацо! Ти си крива, дете
Гмитра толкоз бой изеде!*

*И когато ѝ напечата
страшни знакове извѐрга,
той прати я из вратата
с двама души и на черга.*

*И баща ѝ я посрещна
изпѐдена и пребита,
и кат умен че е грешна,
той сети се, без да пита.*

*И закла си двата овни,
и със техни топли кожи
Гмитрини мяса греховни
обиви, добре наложи.*

*Четирийсет дни почина
Гмитра в бащина си къща,
страшно котките проклина
и при Гера се не връща.*

*Ала всичко край си има:
утигнаха бурни страсти,
яроства на Гера мина,
а ней — кожата зарасте.*

*И прежните чувства мили
се разбудиха в души им
(Купидонът лекокрили
взе да шѐпне на уши им).*

*Геро пак хвана за нея
да мечтай, да сеца мѐка...
Една вечер той прие я
подир дългата разлѐка.*

*И усмихна се пак дворѐт,
гаче Гмитра го изпълни!*

*Жена, чул съм да говорят,
ада в рай знай да превърне.*

*А е вярно, че в недрата
адски не ти домъчнява,
тъй като и там жената
първо място занимава.*

*Ангелите в рая владат
безтелесни и въздушни,
та светците къмто адът
не са дотам равнодушни,*

*и във дъно му кат виждат
туй веселие голямо,
дор на грешните завиждат
(дано всички да сме тамо).*

*Любовта внуши на Гмитра
чувства нежни, идеални.
Първи ден, невеста хитра,
пра навуцата му кални.*

*Заживяха живот скромн,
във съпружество примерно,
и да махнат всеки спомен
лош от миналото черно,*

*те с трогателност приветна
сладък поглед си хвърлиха
и под крушата заветна
клетва огнена сториха:*

*котка — змеице невярно —
нигга в къщи да не пуцат:
бито сирене коварно
на трапеза да не гуждат.*

*И затекоха им дните
мирни, весели, спокойни,
и станаха пак честити,
за завиждане достойни.*

*Гера злобата остави
и безценната му дружка
в щастъе, в дрямка, в сън забрави
тазгодишната градушка.*

* * *

*Но един ден ей дошла си
нашата виновна Маца!
Три месеца, откак тя си
с кражбата честта замаца!*

*Дали мислеше играчка
своята погрешка стара?
Ил желанъето за плячка
изново я тук докара?*

*Или иде покаянье
тук да дири с плач и пости?
Ил из своето изгнанье
просто е дошла на гости?*

*Не, стремление по-високо
тука стъпките ѝ води:
тя замислена дълбоко
по отеческии двор ходи,*

*дето всякой кът и нещо
говорят ѝ като живи,
будят ѝ в сърцето нещо*

спомени благочестиви.

*Тя обиди всяко място:
дупки, ъгли и подът,
де гонила толкоз често
с страшни писъци народът*

*на обширна си държава:
де цъфтели дните ѝ ясни,
де я свързват оттогава
толкоз спомени прекрасни.*

*Тя например си представи
свойто девство, взор небесни,
целомъдрени си нрави
и поклонници си бесни.*

*Тя със трепет си припомни
нощните любовни среци
и постъпки вероломни,
и целувките горещи...*

*И целувките горещи,
при концерти вдъхновени...
Да, и много други вещи,
в младостта обикновени...*

*Че и наша мъдра Маца
в оня възраст лек и светъл,
кат госпожите във Враца
бе с достъпна добродетел.*

*И покъртена от тия
спомени, мечти хвъркати,
сърчицето ѝ взе да бие
силно под гърди космати.*

*И под стряхата домашна,
дето божий свят видяла,
расла мила и безгрешна
и на слънце се е гряла,*

*тя легна, простря краката
във чувствителност голяма,
на опашка си замята,
триж удари и задряма.*

*Мацо, глупава, безпечна,
кой ти прати тая дрямка?
Каква простота сърдечна!
Твой живот виси на сламка!*

*Ти добре дойде на гости,
що не идеш пак в изгнанье?
Там на твойта кожа, кости
нищо зло не ще да стане!*

*Ти веч нямаш родна стряха,
гроб под твоите крака е!
Всички връзки се скъсаха —
питай крушата, тя знае...*

*Зарад кражба теб те гонят!
Сълзи, молби не помагат,
против тебе е законът,
помощ има само в бягът.*

*Бягай, бягай, Мацо, ставай!
Другаде прави разходка,
спи, дреми, но тук не давай
сън лъжлив да те прикотка.*

*Твойто действие порочно
бе неконституционно,*

*теб осъдиха задочно
и безапелационно.*

*Ала Маца спи, нехае
юридически доводи:
та и да чуй, не се знае
тя разбра ли ще що-годе.*

*Тия мъдрости, ей богу,
нейний слаб ум не би схватил,
та отбира ли го много
и берковский председател?^[4]*

*Да, тя спи без страх, без грижи
и почивката ѝ е сладка,
сън светлив понявга движи
нейната опашка гладка.*

*Може би она сънува,
прошка блага че приема
и че Гмитра я милува
като гостенка любима.*

*Може би в тоз миг фатален
тя лети сред чудни сянки
в мир вълшебен, идеален,
пълен с мишки и луканки...*

*На завчас стресна̀ се цела,
взе да мяка, взе да драще:
тя сетì ръка дебела,
тя видя брашнени гащи.*

*Скоро клупът ѝ увряха,
врѣвта стисна нейна гуша;
другият ѝ край вързаха
там за гърбавата круша.*

*Тогаз ужас неизказан
застла нейни очи мътни,
позна, че настана казън
за делата ѝ безпътни.*

*Видя прежни си стопани
зли, на фурии подобни!
Нито капка състраданье
нямаше в очи им злобни.*

*Да смили сърца им твърди
напусто хвана да мече.
Как желала би да бъде
часа сто оттук далече!*

*Геро с прът неблаговиден
гледаше с ожесточенье.
Той не знайше, ум ехиден,
с каква мъка да почене:*

*кръста ли да ѝ прекърши,
кожата ли да ѝ снее,
ил в тъмница да я върже —
дори лирите си вземе.*

*Ил в огън да хвърли злата
Мацина душа поганска
по примера на светата
инквизиция испанска.*

*Гмитра, вярна на свой Гера,
със метлата смъртоносна,
като древната Мегера
беше яростна и грозна.*

Арбуез и Торквемада

не са били по-ужасни,
кога пращали във ада
еретиците опасни.

И начнаха да я блъскат —
Геро с пръта, тя с метлата.
Кости пукат, кърви пръскат,
Маца мече, с бяс се мята.

Дупки страшни загрозиха
нейна дреха кадифяна,
чувствата ѝ се помрачиха...
Тя да мяка веч престана.

Тогаз Геро я обеси —
на позорна смърт предаде,
грозно Маца се затресе
кога сетний дъх издаде.

И из дупки кат видяха
Мацин конец мъченишки.
De profundis ѝ заляха
сиви плъхове и мишки.

Тъй тоз живот бурен вече
загасня — о сирне бито!
Никой не увековечи
туй събитъе знаменито.

Никой вестник не разправя
туй в особена притурка,
нито с ода го прослави
дивният поет Пишурка...

Но читателят ми вече
взе да се прозява много...
Успокой се, человече.

Турям „Край“ и слава богу!
Юли, Берковица, 1880

---

[1] Епитети, каквито по онова време (1879 г.) си даваха двете враждующи партии в България. ↑

[2] Тъй наричат в Берковско късия червен фустан, що носят селянките там. ↑

[3] Сватбарски обичай, съществуващ още у селяните там же. ↑

[4] Под тоя титул специално разбираха председателя на окръжния съд в Берковица, закрит към края на 1880 година. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.